

بررسی عوامل داخلی و خارجی موثر بر سودآوری بانکها

علی باغانی^{۱*}

غزاله عابدینی^۲

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱۰/۰۱ تاریخ چاپ: ۱۴۰۴/۰۱/۳۱

چکیده

هدف این پژوهش، بررسی عوامل داخلی و خارجی موثر بر سودآوری بانکها بوده است. جامعه آماری مورد مطالعه در این پژوهش، بانکهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سالهای ۱۳۹۷ تا ۱۴۰۲ می باشند. نمونه آماری بر اساس روش غربالگری انجام شده است. در نهایت ۱۶ بانک به عنوان نمونه انتخاب شده اند. پژوهش حاضر از نوع پژوهشات توصیفی-همبستگی، بر اساس ماهیت داده ها، از نوع پژوهش کمی و بر اساس اهداف نیز از نوع پژوهش کاربردی به حساب می آید. نتایج آزمون فرضیه های پژوهش نشان داد که، بین حاشیه سودخالص و سودآوری بانکها رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. بین درآمدهای غیربهره ای و سودآوری بانکها رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. بین اندازه بانک و سودآوری بانکها رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. بین ریسک اعتباری و سودآوری بانکها رابطه منفی و معناداری وجود دارد. بین نسبت کفایت سرمایه و سودآوری بانکها رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. بین رشد تولید ناخالص داخلی و سودآوری بانکها رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. این یافته ها می توانند به مدیران بانکی و سیاست گذاران در تدوین راهبردهای بهینه جهت افزایش سودآوری بانکها کمک کنند.

واژگان کلیدی

عوامل داخلی، عوامل خارجی، سودآوری بانکها، ریسک اعتباری، درآمدهای غیربهره ای، نسبت کفایت سرمایه، تولید ناخالص داخلی.

^۱ استادیار، گروه حسابداری، واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. (نویسنده مسئول:

ali.baghani.85@gmail.com)

^۲ دانشجوی دکتری حسابداری، گروه حسابداری، واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

ghazalehzeinab.abedini@yahoo.com)

مقدمه

بانکداری یکی از صنایعی است که به ویژه در سالیان اخیر با فراز و فرودهایی همراه بوده و تحولات گوناگونی را تجربه کرده است. بانک‌ها و موسسات مالی در جهان امروزی نقش مهمی در تعیین معادلات اقتصادی ایفا می‌کنند و موفقیت آنها سهم به سزایی در کامیابی اقتصادی کشورها دارد. بانکداری به عنوان یک کسب و کار مهم در زندگی امروز ما جایگاه حساسی یافته است. از مبادلات روزمره افراد گرفته، تا تامین سرمایه به شیوه‌های پیچیده که کارآفرینان به آن اتکا می‌کنند و از گردش مالی در بازارها گرفته تا تبادلات تجاری بین کشورها همه در چرخه عملیات حرفه‌ای بانک‌ها تحقق می‌یابند. بانک‌ها امروزه به محور اصلی توسعه اقتصادی و مبادلات تجاری در جهان تبدیل شده‌اند.

بانک‌ها با ریسک‌های مختلفی نظیر ریسک نقدینگی، ریسک بازار، ریسک سرمایه، ریسک عملیاتی و تسویه حساب‌ها، ریسک حقوقی و ریسک اعتباری مواجه هستند. اعطای تسهیلات که بخش مهمی از عملیات تامین مالی هر بانک را تشکیل می‌دهد از لحاظ اقتصادی حائز اهمیت بوده و همیشه با درجه‌ای از ریسک همراه است. بی‌توجهی در این زمینه منجر به نتایج نامطلوبی برای بانک‌ها می‌گردد. در بررسی مربوط به سیاست‌ها و رفتارهای اعطای تسهیلات و وام در بانک‌های مختلف به مسائل گوناگونی برخورد می‌شود، ممکن است بنا به دلایلی، در برهه‌ای از زمان، رشد اعطای تسهیلات (وام) سرعت چشم‌گیری به خود بگیرد و از حالت نرمال (استاندارد) خارج گردد و موجب تغییر نرخ‌های سود و تسهیل استانداردهای اعطای وام و تسهیلات شود این امر می‌تواند مخاطره‌آمیزی بانک‌ها را تحت تاثیر قرار بدهد. همچنین ممکن است با مسأله تمرکز سبد وام و تسهیلات اعطا شده روبه‌رو شود که می‌تواند از دیگر دلایلی باشد که مخاطره‌آمیزی یک بانک را تحریک کند.

مبانی نظری

مطالعه سود نه تنها به دلیل اهمیت ارائه اطلاعاتی در مورد سالم بودن شرایط اقتصادی یک شرکت در هر دوره، بلکه به عنوان عامل تعیین کننده رشد و اشتغال جامعه در میان مدت است. سودآوری، مهمترین عامل پیشرفت اقتصادی از طریق تاثیر سود بر تصمیمات سرمایه گذاری و پس انداز شرکت‌ها است. زیرا افزایش سود باعث بهبود وضعیت نقدینگی شرکت‌ها و انعطاف پذیری بیشتر در منابع مالی برای سرمایه گذاری شرکت‌ها می‌شود (فيسافنتاو،^۱ ۲۰۲۱).

همانگونه که بیان شد؛ سودآوری برای بخش بانکی مانند سایر بخش‌های تجاری امری کاملاً حیاتی است. با این حال، عوامل موثر بر سودآوری بانک‌ها، صنعت بانکداری را از دیگر بخش‌ها متمایز می‌کند. برای بخش بانکی، درآمدهای عملیاتی که پیش شرط پایداری شرکت‌ها هستند، عمدتاً از فعالیت‌های مالی است، در حالی که برای سایر بخش‌های تجاری، تصمیم‌گیری در مورد بودجه بندی سرمایه‌ای، عامل حیاتی برای کسب درآمد عملیاتی است. با این وجود، فعالیت‌های مالی موثر بر سودآوری برای تمام موقعیت‌ها و شرایط در بخش بانکی یکسان نیست و عوامل مختلفی بر آن تاثیر گذار است. بنابراین، همه‌ی مدیران بخش‌های بانکی باید عوامل بحرانی مرتبط با سودآوری را شناسایی نمایند. این امر بانک‌ها را قادر می‌سازد اقدامات اصلاحی و پیشگیرانه‌ای را برای ایجاد ثبات در سود خود انجام دهند که برای رقابت پذیری آنها بسیار مهم است (کان کولتای و سافاکلی،^۲ ۲۰۲۱) ادبیات موجود در مورد سودآوری بانک‌ها بسیار وسیع است و اساساً مطالعات سودآوری بانک‌ها بسیار وسیع و چالش برانگیز است به طوری که تفاوت‌های ایجاد شده

^۱ Fisa, fentav

^۲ Kan koltay

در قوانین و مقررات استانداردهای حسابداری و محیط های اقتصادی در هر کشوری و هر دوره ای که بررسی انجام می شود، نتایج مورد انتظار را متفاوت می نماید (گلین گرو و دیگران^۱، ۲۰۲۲) عوامل داخلی یا درون سازمانی بازگو کننده رفتار مدیریتی سازمان می باشد که بر روی سوددهی بانک تأثیر بسزایی دارد و تأثیر عوامل بیرونی یک تأثیر ثابت و مشابه برای تمام صنعت بانکداری می باشد. در این بین پیش بینی و واکنش مناسب رفتار مدیران بانک در مواجهه با شرایط ایجاد شده جهت کاهش ریسک های مرتبط بسیار مهم می باشد. عوامل داخلی قابل کنترل مدیریت می باشند و آنها اساس انعکاس اختلاف در سیاست های مدیریتی بانک، تصمیم گیری در توجه به منابع، استفاده از مدیریت پورتفولیوی دارایی ها و بدهیها، کفایت سرمایه گذاری و مدیریت نقدینگی و هزینه ها هستند. اما عوامل بیرونی، اغلب فراتر از کنترل مدیریت بانک بوده ولی بر سودآوری بانک موثرند. به طور کلی می توان عوامل بیرونی موثر را به دو دسته تفکیک کرد: عواملی که بیشتر بستگی به ویژگی بانک دارند. به عنوان مثال مالکیت و مقیاس بانک و عواملی که به شرایط اقتصادی حاکم بر کشور بستگی دارد مانند تورم، عرضه پول، سیاست های بانک مرکزی و نرخ رشد تولید ناخالص داخلی (سمیعی، ۱۳۹۹) مدیریت سرمایه مالی بانک به عنوان یک منبع ایجاد ارزش با توجه به نوع کارکرد بانک ها و روشهای کسب درآمد آنها شامل ترکیب دارایی ها، کیفیت دارایی ها، میزان سرمایه، ساختار مالی، مدیریت هزینه، کارایی مدیریت، اندازه بانک ها و ساختار درآمدی (تنوع درآمدی)، سودآوری بانک ها را تحت تأثیر قرار می دهد. لذا در این پژوهش به دنبال پاسخگویی به سؤالات زیر است:

بین حاشیه سود خالص و سودآوری بانکها رابطه معناداری وجود دارد؟

بین درآمدهای غیربهره‌ای و سودآوری بانکها رابطه معناداری وجود دارد؟

بین اندازه بانک و سودآوری بانکها رابطه معناداری وجود دارد؟

بین ریسک اعتباری و سودآوری بانکها رابطه معناداری وجود دارد؟

بین نسبت کفایت سرمایه و سودآوری بانکها رابطه معناداری وجود دارد؟

بین رشد تولید ناخالص داخلی و سودآوری بانکها رابطه معناداری وجود دارد؟

حاشیه سود خالص (NIM)

حاشیه سود خالص^۲ یک شاخص مالی حیاتی است که برای ارزیابی سودآوری بانکها و سایر مؤسسات مالی به کار می‌رود. این شاخص بیانگر تفاوت بین درآمد بهره‌ای که بانک کسب می‌کند و هزینه‌های بهره‌ای که متحمل می‌شود، به عنوان درصدی از دارایی‌های مولد بهره است. حاشیه سود خالص بالاتر نشان دهنده توانایی بانک در جذب سپرده‌های کم‌هزینه یا اعمال نرخ بهره بالاتر بر وام‌ها است (نصور^۳، ۲۰۰۳).

با این حال، مطالعات نتایج متفاوتی را در خصوص تأثیر حاشیه سود خالص بر سودآوری گزارش کرده‌اند.

درآمدهای غیربهره‌ای (NII)

درآمدهای غیربهره‌ای^۴ به درآمدهایی اطلاق می‌شود که بانکها از منابعی به جز بهره به دست می‌آورند. این منابع شامل کارمزدهای خدماتی نظیر نگهداری حساب، هزینه‌های تراکنش، فعالیت‌های بانکداری سرمایه‌گذاری، کارمزدهای

¹ Gelin gero

² Net Interest Margin - NIM

³ Naceur

⁴ Non-Interest Income - NII

مدیریت دارایی و سود معاملات است. درآمدهای غیربهره‌ای به بانک‌ها این امکان را می‌دهد که منابع درآمدی خود را متنوع کنند و اثر نوسانات نرخ بهره را کاهش دهند. این تنوع درآمدی به بانک‌ها کمک می‌کند. در دوره‌هایی با نرخ بهره پایین، کاهش درآمدهای بهره‌ای را جبران کنند. علاوه بر این، درآمدهای غیربهره‌ای می‌تواند از طریق صرفه‌جویی‌های ناشی از مقیاس و دامنه، بهبود تخصیص منابع از طریق بازارهای داخلی سرمایه، و توسعه مزیت‌های رقابتی خاص بانک، بهره‌وری را افزایش دهد (الساس و همکاران^۱، ۲۰۱۰). با این حال، درآمدهای غیربهره‌ای معمولاً نسبت به درآمدهای بهره‌ای نوسان بیشتری دارند، زیرا اغلب به شرایط بازار و عملکرد بازارهای مالی وابسته هستند (استیرو و رامبل^۲، ۲۰۰۶). در دوران رکود اقتصادی یا نوسانات بازار، برخی خدمات مبتنی بر کارمزد ممکن است با کاهش تقاضا مواجه شوند که تأثیر منفی بر سودآوری بانک‌ها دارد. این امر نشان می‌دهد که برخی اجزای درآمدهای غیربهره‌ای ممکن است در مقایسه با درآمدهای بهره‌ای با ریسک‌های بیشتری مواجه شوند.

آهامد^۳ (۲۰۱۷) مشاهده کرد که بانک‌های هندی با کیفیت دارایی پایین‌تر، نسبت به بانک‌هایی با کیفیت دارایی بالاتر، منافع بیشتری از درآمدهای غیربهره‌ای کسب می‌کنند. نیزار و همکاران^۴ (۲۰۱۸) پیشنهاد کردند که درآمدهای غیربهره‌ای می‌تواند به عنوان شاخصی برای تنوع‌بخشی به درآمدها عمل کند. آن‌ها با تحلیل ۲۰۰ بانک تجاری در کشورهای جنوب آسیا دریافتند که مجموع درآمدهای غیربهره‌ای تأثیر مثبتی بر سودآوری و ثبات بانک‌ها دارد. با این حال، تأثیرات متفاوتی هنگام بررسی اجزای خاص درآمدهای غیربهره‌ای مشاهده شد. برای مثال، آن‌ها دریافتند که درآمدهای کارمزد و کمسیون تأثیر منفی دارند، در حالی که سایر اجزای درآمدهای غیربهره‌ای تأثیر مثبت دارند. آدسینا^۵ (۲۰۲۱) نیز با تحلیل ۴۰۰ بانک تجاری در ۳۴ کشور آفریقایی طی دوره ۲۰۰۵-۲۰۱۵ دریافت که درآمدهای غیربهره‌ای بالاتر با سودآوری ارتباط منفی دارد. در مطالعه اخیر مهزابین و همکاران^۶ (۲۰۲۳)، بیان گردید که درآمدهای غیربهره‌ای در شرایط نرخ بهره پایین، سودآوری بانک‌ها را افزایش می‌دهد.

اندازه بانک (BSIZE)

بانک‌های بزرگ‌تر می‌توانند از مزایای صرفه‌جویی‌های ناشی از این مقیاس بهره‌مند شوند. با گسترش بانک‌ها، هزینه‌های ثابت آن‌ها بر یک منبع دارایی گسترده‌تر توزیع می‌شود که منجر به کاهش هزینه‌های متوسط می‌گردد (العدوان^۷، ۲۰۱۵). بانک‌های بزرگ‌تر می‌توانند شرایط مطلوب‌تری را با تأمین‌کنندگان مذاکره کنند، به منابع مالی با هزینه کمتر دسترسی پیدا کنند و به دلیل قدرت بازار بالاتر خود نسبت به بانک‌های کوچک‌تر، تأثیر بیشتری بر نرخ‌های بهره و کارمزدها اعمال کنند. این مزایای رقابتی می‌تواند اهداف سودآوری آن‌ها را تقویت کنند. در مقابل، بانک‌های کوچک‌تر می‌توانند با ایجاد روابط قوی‌تر با کسب و کارها و مشتریان محلی، در زمینه سودآوری به مزیت رقابتی دست یابند. این روابط نزدیک، امکان دسترسی به اطلاعات محرمانه‌ای را فراهم می‌کند که در تعیین شرایط قرارداد و اتخاذ تصمیمات صحیح در خصوص اعطای اعتبار مفید واقع می‌شوند (ریگر و سنگوپتا^۸، ۲۰۱۶). الماقتاری و همکاران^۹

¹ Elsas et al.

² Stiroh and Rumble

³ Ahamed

⁴ Nisar et al.

⁵ Adesina

⁶ Mehzaabin et al.

⁷ Aladwan

⁸ Regehr and Sengupta

⁹ Almaqtari et al.

(۲۰۱۹) با بررسی ۶۹ بانک در کشور هند طی بازه زمانی سالهای ۲۰۰۸-۲۰۱۷ به رابطه مثبت بین اندازه بانک و سودآوری بانک دست یافتند.

ریسک اعتباری (CRISK)

ریسک اعتباری به احتمال زیانی اطلاق می‌شود که بانک ممکن است در صورت عدم توانایی یک وام‌گیرنده در ایفای تعهدات مالی خود در موعد مقرر یا سررسید وام متحمل شود، که این امر می‌تواند در صورت مدیریت ناکافی بدهی، منجر به ورشکستگی شود (پودل، ۲۰۱۲). اگرچه اعطای وام یکی از منابع اصلی درآمد بانکها است، اما در صورت عدم تحلیل و مدیریت کافی، تهدیدات قابل توجهی برای عملیات بانکی ایجاد می‌کند.

نسبت کفایت سرمایه (CAR)

نسبت کفایت سرمایه (Capital Adequacy Ratio - CAR) بالا ممکن است نشان‌دهنده توانایی بانک در برآورده کردن تعهدات مالی خود باشد (ریفانسا و پولونگان^۱، ۲۰۲۲).

طبق نظر آگبجا و همکاران^۲ (۲۰۱۵)، نسبت کفایت سرمایه CAR منعکس‌کننده ساختار سرمایه بانک بوده و می‌تواند به‌عنوان معیاری برای جلوگیری از مشکلات گسترده در صنعت بانکداری عمل کند. سطح بالاتر سرمایه می‌تواند از فعالیت‌های جاری حمایت کرده و پتانسیل گسترش کسب‌وکار را افزایش دهد. علاوه بر این، سرمایه کافی، اعتماد به سیستم بانکی را تقویت می‌کند.

نرخ رشد تولید ناخالص داخلی (GDPG)

رشد تولید ناخالص داخلی (GDPG) تأثیرات چشمگیری بر فعالیت‌های اقتصادی کلی و گسترش کسب‌وکار از طریق کانال‌های سرمایه‌گذاری دارد. یک اقتصاد پویا، زمینه‌ساز ظهور کسب‌وکارهای جدید و توسعه کسب‌وکارهای موجود است که در نتیجه آن، تقاضا برای وام‌ها و درآمدهای بهره‌ای افزایش یافته و سودآوری بانکها تقویت می‌شود (الجعفری و العجّامی^۳، ۲۰۱۴؛ دوراج و موجی^۴، ۲۰۱۵). لطف و عمرخیل^۵ (۲۰۱۸) با بررسی تعیین‌کننده‌های کلان اقتصادی سودآوری بانکها در پاکستان دریافتند که رشد تولید ناخالص داخلی GDPG تأثیر مثبتی بر سودآوری بانکها دارد.

متغیرهای ساختاری

بحران مالی جهانی (GFC) در سالهای ۲۰۰۷-۲۰۰۸ اثرات منفی بر بسیاری از بانکها داشت. این بحران ناشی از مجموعه عواملی بود؛ از جمله ترکیدن حباب قیمت مسکن در ایالات متحده، پذیرش ریسک‌های بیش از حد توسط مؤسسات مالی و استفاده از ابزارهای مالی پیچیده که اعتماد مصرف‌کنندگان به سیستم بانکی را کاهش داد (پرساد و ردی^۶، ۲۰۰۹).

¹ Rifansa and Pulungan

² Agbeja et al.

³ Al- Jafari and Alchami

⁴ Duraj and Moci

⁵ Lutf and Omarkhil

⁶ Prasad and Reddy

پیشینه تحقیقات

گنزالس وهمکاران^۱ (۲۰۲۳) در بررسی تأثیر کانال‌های بانکی و شاخص‌های بهره‌وری (کارایی) بر سودآوری بانک بیان کردند، در این مقاله دو مدل برای تحلیل سودآوری بانکداری پیشنهاد شده است. این مطالعه با استفاده از روش داده‌های پانلی، رابطه بین شاخص‌های کارایی عملیاتی و کانال‌های دسترسی بانکی جایگزین شعبه با ROA و ROE را بررسی کرد. نتایج حاکی از آن است که حاشیه سود خالص عملیاتی ارتباط مستقیمی با حاشیه خالص بدون بهره دارد و بازده دارایی تأثیر منفی بر ROA دارند. در مورد کانال‌های دسترسی، دستگاه خودپرداز تأثیر مثبت، هرچند ضعیفی دارند. پایانه‌های نقطه فروش تأثیر معنی‌دار ولی معکوس نشان دادند. در مورد ROE، MNO و MNNI همانند ROA با یکدیگر ارتباط دارند. مضرب سرمایه یک رابطه منفی را نشان می‌دهد. بانکداری موبایلی رابطه معکوس معنی‌داری را نشان می‌دهند، در حالی که ATM مستقیم است.

محزین وهمکاران^۲ (۲۰۲۳) در پژوهشی با عنوان ساختار سرمایه، کارایی عملیاتی و درآمد غیربهره‌ای بر سودآوری بانکها بیان کردند. سیستم بانکداری آسیا با تعداد زیادی از ویژگی‌های متمایز از جمله پایداری سودآوری مورد توجه قرار گرفته است. بسیاری از مطالعات سودآوری بخش بانکداری آسیا را از دیدگاه‌های متعدد مورد ارزیابی قرار داده‌اند. باین وجود، تحقیقات مربوط به سودآوری بانک در ارتباط با ساختار سرمایه، کارایی عملیاتی و درآمدهای غیر از بهره^۳ اندک می‌باشند. این مطالعه تأثیر ساختار سرمایه برآورد شده توسط نسبت اهرمی و بدهی بلندمدت، کارایی عملیاتی و درآمد غیر از بهره را بر سودآوری صنعت بانکداری در ۲۸ کشور آسیایی بررسی می‌کند. این پژوهش از مدل رگرسیون اثر ثابت با استفاده از داده‌های پانلی با نمونه‌ای از ۴۹۲ بانک از ۲۸ کشور آسیایی برای بازه زمانی ۱۵ ساله از ۲۰۰۴ تا ۲۰۱۸ استفاده می‌کند. نتایج حاکی از آن است که افزایش کل بدهی این نسبت حاشیه سود بانک را افزایش می‌دهد که این موضوع توسط تئوری هزینه نمایندگی پشتیبانی می‌شود و نشان می‌دهد که تأمین مالی بدهی سودآوری شرکت را افزایش می‌دهد. به علاوه، یافته‌ها نشان می‌دهد که کاهش هزینه‌های عملیاتی و مدیریت مؤثر هزینه‌ها می‌تواند باعث افزایش سودآوری بانک شود. به علاوه، زمانی که نرخ بهره پایین‌تر باشد، درآمد غیر از بهره نقش حیاتی ایفا می‌کند. از این رو، این مطالعه نشان می‌دهد که سرمایه‌گذاری دقیق در این بخش می‌تواند درآمدزایی و همچنین حاشیه سود عرصه بانکداری را افزایش دهد.

شاهرضا وهمکاران (۱۴۰۱) در رتبه‌بندی عوامل حسابداری و محیطی مؤثر بر سودآوری بانک‌های تجاری بیان کردند. سودآوری بانک‌های تجاری، موضوعی بسیار مهم و پیچیده است که تحت تأثیر مدیریت سرمایه فکری و سرمایه مالی به عنوان عوامل حسابداری و شاخص‌های صنعت بانکداری و اقتصاد کلان به عنوان عوامل محیطی قرار دارد. هدف اصلی انجام این پژوهش، تعیین میزان اهمیت و رتبه‌بندی عوامل و شاخص‌های مؤثر بر سودآوری بانک‌های تجاری، در جهت کمک به تصمیمات اثربخش سیاست‌گذاران بانک مرکزی و مدیران بانک‌ها است. جامعه آماری مورد بررسی شامل ۱۷ بانک تجاری فعال در بورس اوراق بهادار تهران طی سال‌های ۱۳۹۴ الی ۱۳۹۹ است. برای دستیابی به هدف این پژوهش، از آزمون رتبه‌بندی فریدمن در نرم‌افزار SPSS استفاده شده است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که، سرمایه مالی و سرمایه فکری به عنوان عوامل حسابداری، اهمیت بیشتری نسبت به شاخص‌های صنعت

¹ Gonzále et al.

² Mehzabin et al.

³ non-interest income

بانکداری و اقتصاد کلان، به عنوان عوامل محیطی داشته‌اند و رتبه‌بندی شاخص‌ها نشان داده است، متغیرهای اندازه بانک، کارایی سرمایه انسانی، تمرکز مالکیت و کارایی مدیریت به ترتیب بیشترین اهمیت و متغیرهای کارایی سرمایه نوآوری، رقابت، تولید ناخالص داخلی و کارایی سرمایه ارتباطی به ترتیب کمترین اهمیت را در سودآوری بانک‌های تجاری داشته‌اند. بر اساس شواهد تجربی این پژوهش پیشنهاد می‌شود، مدیران بانک‌های تجاری ضمن تحلیل شرایط محیطی، به مدیریت منابع در اختیار خود توجه کافی داشته باشند. به‌ویژه افزایش در دارایی‌ها از طریق جذب سپرده و افزایش سرمایه و همچنین استفاده بهینه از سرمایه‌های انسانی نقش تعیین‌کننده‌ای در بهبود سودآوری دارند.

فرضیه های پژوهش

فرضیه اول: بین حاشیه سود خالص و سودآوری بانک‌ها رابطه معناداری وجود دارد.

فرضیه دوم: بین درآمدهای غیربهره‌ای و سودآوری بانک‌ها رابطه معناداری وجود دارد.

فرضیه سوم: بین اندازه بانک و سودآوری بانک‌ها رابطه معناداری وجود دارد.

فرضیه چهارم: بین ریسک اعتباری و سودآوری بانک‌ها رابطه معناداری وجود دارد.

فرضیه پنجم: بین نسبت کفایت سرمایه و سودآوری بانک‌ها رابطه معناداری وجود دارد.

فرضیه ششم: بین رشد تولید ناخالص داخلی و سودآوری بانک‌ها رابطه معناداری وجود دارد.

روش شناسی پژوهش

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نظرهدف کاربردی است. این پژوهش از نظر ماهیت، نوع و امکانات اجرایی نیز در دسته پژوهش‌های توصیفی - همبستگی قرار می‌گیرد. پژوهش توصیفی شامل مجموعه روشهایی است که هدف آن توصیف کردن شرایط یا پدیده‌های مورد بررسی است. اجرای پژوهش توصیفی می‌تواند صرفاً برای شناخت بیشتر شرایط موجود یا یاری کردن به فرآیند تصمیم‌گیری باشد. در پژوهش از نوع همبستگی، هدف اصلی بررسی وجود رابطه‌ای بین دو یا چند متغیر کمی (قابل سنجش) و تعیین اندازه و میزان این رابطه است.

ابزار گردآوری اطلاعات

روش کتابخانه‌ای: استفاده از منابع کتابخانه‌ای که شامل کتاب، مجلات، پایان‌نامه‌ها، مقالات و اینترنت می‌باشد. این روش برای انجام مطالعات مقدماتی، تدوین فصل ادبیات تحقیق و چارچوب نظری فرضیه‌ها بکار می‌رود. برای جمع‌آوری داده‌های مربوط به فرضیات تحقیق به گروه شرکت‌های پذیرفته در بورس مراجعه خواهیم نمود و پس از استخراج اطلاعات مورد نیاز از طریق نرم افزار تدبیر پرداز و ره‌آورد نوین و مطالعه صورت‌های مالی اساسی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در ستون‌های اکسل و محاسبه متغیرها به آزمون و تحلیل و تفسیر نتایج جهت تصمیم‌گیری در خصوص فرضیات پژوهش می‌پردازیم.

روش تجزیه و تحلیل داده‌ها

در این پژوهش، داده‌های سری زمانی (سال‌های مورد بررسی) و مقطعی (شرکت‌های مورد مطالعه) با هم ترکیب می‌شوند. داده‌های ترکیبی بیشتر به خاطر افزایش تعداد مشاهدات، بالابردن درجه آزادی، کاهش ناهمسانی واریانس و مطالعه پویای تغییرات، استفاده می‌شود. به منظور تخمین کارایی یک مدل رگرسیونی با استفاده از داده‌های ترکیبی، یکی از مدل‌های اثرات مشترک، اثرات ثابت و اثرات تصادفی با استفاده از آزمون‌هایی مناسب، انتخاب می‌شوند.

همچنین از آزمون F لیمر جهت تعیین پدل دیتا و از آزمون هاسمن جهت تعیین یکی از دو روش اثر ثابت و یا اثر تصادفی استفاده می شود. برای تبیین قدرت توضیح دهنده متغیرهای توضیحی از ضریب تعیین تعدیل شده برای بررسی معنی داری متغیرها از آماره t و برای بررسی کفایت کلی مدل از آماره F فیشر استفاده خواهد شد. همچنین تحلیل های آماری با استفاده از نرم افزارهای اکسل و ایویوز ۱۰ انجام خواهد شد. جامعه آماری این پژوهش بانکهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سالهای ۱۳۹۷ الی ۱۴۰۲ می باشد که شامل ۱۶ بانک می باشد.

تعریف عملیاتی متغیرها و مدل پژوهش

متغیر	تعریف	نماد
وابسته		
سود بانکی	بازده دارایی ها (سود خالص / دارایی های کل)	ROA
مستقل		
ویژگی های بانک		
حاشیه سود خالص	(درآمدهای بهره - هزینه های بهره) / دارایی های کل	NIM
درآمد غیر بهره ای	لگاریتم طبیعی مجموع کارمزدها و کمیسیون های دریافتی	NII
اندازه بانک	لگاریتم طبیعی مجموع دارایی ها	SIZE
ریسک اعتباری	وام های کل / دارایی های کل	CRISK
نسبت کفایت سرمایه	مجموع سرمایه Tier1 و Tier2 تقسیم بر دارایی های وزنی ریسک	CAR
اقتصاد		
رشد تولید ناخالص داخلی	نرخ رشد سالانه تولید ناخالص داخلی به قیمت های بازار	GDPG
رویدادهای ساختاری		
بحران مالی جهانی	بحران مالی ۲۰۰۷-۲۰۰۸ با یک متغیر ساختگی نشان داده شده است	GFC

متغیرهای کنترلی:

شاخص کارایی بانک (NIE): نسبت رشد سود قبل از کسر مالیات نسبت به سال گذشته و نسبت سود خالص به کل هزینه ها (نگوئن ولی، ۲۰۲۲).

منبع تأمین مالی (DEOSIT): تغییر سالانه در کل سپرده ها به عنوان شاخصی برای منبع تأمین مالی استفاده می شود. (نگوئن ولی، ۲۰۲۲).

نقدینگی (LIQUID): نسبت کل وام ها به کل دارایی استفاده می شود (نگوئن ولی، ۲۰۲۲).

مدل پژوهش:

$$ROA_{i,t} = C + \beta_1 NIM_{i,t} + \beta_2 NII_{i,t} + \beta_3 SIZE_{i,t} + \beta_4 CRISK_{i,t} + \beta_5 CAR_{i,t} + \beta_6 GDPG_{i,t} + \beta_7 GFC_{i,t} + \beta_8 LIQUID_{i,t} + \beta_9 NIE_{i,t} + \beta_{10} DEOSIT_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

یافته های پژوهش

آمار توصیفی

به منظور بررسی مشخصات عمومی متغیرها و تجزیه و تحلیل دقیق آنها، آشنایی با آمار توصیفی مربوط به متغیرها لازم است. جدول ۱ آمار توصیفی داده ها به متغیرهای مورد استفاده در پژوهش را نشان می دهد.

جدول ۱- آمار توصیفی پژوهش

ردیف	متغیرهای پژوهش	میانگین	میانه	کمینه	بیشینه	انحراف معیار	چولگی	کشدگی
۱	سودآوری بانک	۰/۰۱۷۲	۰/۰۱۳۹	۰/۰۰۲۴	۰/۰۵۲۹	۰/۸۰۵۳۴	۰/۱۸۴۲۵	۲/۵۵۳۳۷
۲	ریسک اعتباری	۰/۳۶۹	۰/۳۴۵	۰/۰۵۸	۲/۲۰۹۵	۰/۱۲۳۶۷	۰/۵۲۹۹۲	۵/۲۲۰۷۶
۳	حاشیه سود خالص	۲/۴۵۲۰	۲/۱۲۰۵	۰/۹۵۸	۱۰/۲۰۹۵	۰/۱۹۲۰۳	- ۰/۲۶۹۰۳	۲/۷۵۷۳۸
۴	اندازه بانک	۱۴/۳۲۲۵	۱۴/۱۰۴۳	۱۰/۱۶۶۵	۱۹/۳۷۴۳	۰/۱۹۶۶۰	۰/۲۳۴۲۲	۴/۰۳۶۴۳
۵	نقدینگی	۰/۴۲۵	۱/۳۴	۱/۷۳۴۰	۵/۳۱۵۸	۸/۴۵۹۵۰	- ۱/۳۴۲۴۰	۸۶/۶۶۸۳
۶	شاخص کارایی بانک	۰/۶۱۶۰	۰/۶۱۲۲	۰/۰۸۳۸	۲/۷۰۱۸	۰/۱۳۲۷۷	۰/۶۳۷۴۴	۴/۵۵۰۸۶
۷	تأمین مالی	۱/۲۴۶۶	۰/۹۴۶۷	۰/۷۰۳	۰/۰۰۳۱	۰/۴۰۵۱۵	۳/۵۸۳۶۹	۳۱/۴۰۵۳
۸	تولید ناخالص داخلی	۴/۳۵	۹/۳۴	۳۷۵/۳۶۱	۱۵/۳۸۰	۲/۰۴۵	۰/۱۱۳۵۷	۰/۱۲۳۶۷

مأخذ: یافته های پژوهش

آمار استنباطی

آزمون ایم، پسران و شین (مانایی متغیرهای پژوهش)

در داده های سری زمانی معمولاً از آزمون هایی همچون دیکی- فولر و دیکی - فولر تعمیم یافته برای بررسی مانایی متغیرها (آزمون ریشه واحد) استفاده می شود. با این حال در مورد داده های پانل نمی توان برای بررسی مانایی متغیرها از چنین آزمون هایی استفاده نمود؛ بلکه لازم است به نحوی مانایی جمعی متغیرها آزمون شود. برای این منظور باید از آزمون ایم، پسران و شین استفاده شود.

جدول ۲ - نتیجه آزمون ایم، پسران و شین متغیرهای پژوهش

ردیف	متغیر	آماره t	سطح معناداری
۱	سود بانکی ROA	-۶۱۳/۷	۰/۰۰۰
۲	حاشیه سود خالص NIM	-۱۹۶/۴	۰/۰۰۰
۳	درآمد غیر بهره‌ای NII	-۵۵۹/۱۰	۰/۰۰۰
۴	اندازه بانک SIZE	-۹۲۸/۹	۰/۰۰۰
۵	ریسک اعتباری CRISK	-۱۹/۰۲۹	۰/۰۰۰
۶	نسبت کفایت سرمایه CAR	-۵۳۸/۱۳	۰/۰۰۰
۷	رشد تولید ناخالص داخلی GDPG	-۸۲۲/۶	۰/۰۰۰
۸	بحران مالی جهانی GFC	-۷۲۷/۱۲	۰/۰۰۰
۹	شاخص کارایی بانک NIE	-۹۷۴/۹	۰/۰۰۰
۱۰	منبع تأمین مالی DEOSIT	-۴۷۸/۱۴	۰/۰۰۰
۱۱	نقدینگی LIQUID	-۹۵۲/۱۲	۰/۰۰۰

مأخذ: یافته‌های پژوهش

طبق این آزمون، بایستی برای برقراری این فرض، سطح معناداری زیر ۵ درصد باشد. همانگونه که در جدول ۲ ملاحظه می‌گردد، سطح معناداری و آماره t مربوط به کلیه متغیرهای پژوهش بیانگر مانایی متغیرهای پژوهش می‌باشد.

انتخاب روش تخمین

برای انتخاب مدل تحلیل داده، داده‌ها می‌توانند به صورت سری زمانی، مقطعی یا ترکیبی باشند. با توجه به اینکه داده‌های این پژوهش از نوع ترکیبی (پنل) می‌باشند، بایستی مشخص شود که از نوع تلفیقی (Pooled) هستند یا تابلویی (Panel) به عبارت دیگر، پس از بررسی فرض کلاسیک رگرسیون، در ادامه باید نوع الگوی برآورد را در نرم افزار ایویوز نسخه ۱۰ مشخص کرد و آزمون‌های لازم را جهت انتخاب الگوی برآورد انجام داد. بدین منظور بایستی ابتدا دو آزمون چاو (F لیمر) و بروش پاگان را انجام داده و در صورت لزوم (در صورتی که سطح معناداری آزمون چاو و بروش پاگان، کمتر از ۵ درصد شود) آزمون هاسمن انجام شود:

آزمون چاو: مقایسه الگوی Pooled با الگوی اثرات ثابت

Pooled

آزمون لاگرانژ (بروش - پاگان): مقایسه الگوی Pooled با الگوی اثرات تصادفی

Panel

آزمون هاسمن: مقایسه الگوی اثرات ثابت با الگوی اثرات تصادفی

آزمون چاو^۱

قاعده‌ی آماری تصمیم‌گیری در آزمون چاو به شرح زیر است:

H0: مدل Pooled باشد.

H1: مدل اثرات ثابت باشد.

¹ Limier (Chow)

در این آزمون، چنانچه سطح معناداری بالاتر از ۵ درصد باشد، مدل پژوهش تلفیقی (Pooled) می‌باشد و در هنگام برآورد ضرایب رگرسیون، الگوی اثرات مشترک (مقید) بر الگوی اثرات ثابت برتری دارد و دیگر نیازی به انجام آزمون هاسمن نمی‌باشد. اما چنانچه سطح معناداری آزمون چاو کمتر از ۵ درصد شود؛ در این صورت، الگوی مدل پژوهش از نوع تلفیقی نخواهد بود و از نوع تابلویی (Panel) خواهد بود. از آنجایی که الگویی تابلویی به دو دسته‌ی الگوی اثرات تصادفی و الگوی اثرات ثابت تقسیم می‌شود، بنابراین برای تعیین نوع آن (تصادفی یا ثابت) بایستی به سراغ آزمون هاسمن برویم؛ نتایج حاصل از این آزمون در نگاره ۳ ارائه شده است.

جدول ۳- نتایج آزمون چاو

ردیف	مدل	آماره	سطح معناداری	نتیجه
۱	مدل پژوهش	۰/۳۷۷	۰/۳۹۸	الگوی تابلویی (Panel) بر الگوی تلفیقی (Pooled) برتری دارد.

مأخذ: یافته‌های پژوهش

همانطور که در جدول ۳ ملاحظه می‌گردد، با توجه به اینکه سطح معناداری آزمون چاو برای مدل پژوهش، بیشتر ۵ درصد است، لذا باید از روش تلفیقی برای مدل‌های پژوهش استفاده کرد (الگوی تلفیقی بر الگوی تابلویی (اثرات ثابت) برتری دارد) و بنابراین در مدل اول و دوم پژوهش، نیازی به انجام آزمون هاسمن نمی‌باشد؛ زیرا آزمون هاسمن زمانی انجام می‌شود که سطح معناداری آزمون چاو کمتر از ۵ درصد باشد و الگوی این مدل‌ها از نوع تابلویی باشد که در این حالت، برای تعیین نوع تصادفی یا ثابت بودن الگوی تابلویی، بایستی آزمون هاسمن انجام شود.

نتایج آزمون فرضیه‌های پژوهش

جدول ۴- نتایج آزمون مدل پژوهش

ردیف	متغیر		ضریب	خطای استاندارد	آماره t	سطح معناداری
۱	حاشیه سود خالص NIM		۰/۱۹۱	۰/۵۶۵	۲/۱۰۸	۰/۰۳۵
۲	درآمد غیر بهره‌ای NII		۰/۰۶۴	۰/۴۵۳	۲/۱۲۵	۰/۰۳۳
۳	اندازه بانک SIZE		۰/۰۲۳	۰/۰۰۶	۳/۴۰۲	۰/۰۰۰۷
۴	ریسک اعتباری CRISK		-۰/۰۲۹	۰/۰۱۲	-۲/۲۶۳	۰/۰۲۳
۵	نسبت کفایت سرمایه CAR		۰/۱۸۰	۰/۰۸۵	۲/۱۲۱	۰/۰۳۴
۶	رشد تولید ناخالص داخلی GDPG		۰/۴۲۷	۰/۱۴۴	۹/۹۰۹	۰/۰۰۰
۷	بحران مالی جهانی GFC		-۰/۴۷۸	۰/۳۷۴	-۶/۶۱۱	۰/۰۰۰
۸	شاخص کارایی بانک NIE		۰/۰۸۲	۰/۳۹۲	۲/۷۵۷	۰/۰۰۶
۹	منبع تأمین مالی DEOSIT		۰/۵۹۳	۰/۱۹۹	۲/۳۷۲	۰/۰۱۷
۱۰	نقدینگی LIQUID		۰/۰۶۱	۰/۲۰۳	۰/۳۰۳	۰/۷۶۱
۱۱	مقدار ثابت		-۰/۰۲۹	۰/۰۱۹	-۱/۵۵۱	۰/۱۲۱
۱۲	ضریب تعیین		۰/۵۴۱	آماره F		۹۶/۹۶۲
۱۳	ضریب تعیین تعدیل شده		۰/۵۱۳	سطح معناداری		۰/۰۰۰
۱۴	دوربین واتسون		۲/۲۳			

مأخذ: یافته‌های پژوهش

نتایج جدول ۴ نشان می‌دهد که میزان دوربین واتسون ۲/۲۳ است، لذا طبق این آماره، مشکل خود همبستگی مرتبه اول جود ندارد که همانگونه که گفته شد، فقط به این آماره بسنده نمی‌شود و از آزمون بروش گادفری نیز استفاده شده است. همچنین، میزان آماره F (فشر) ۹۶/۹۶۲ و سطح معناداری آن (۰/۰۰۰) است و چون میزان سطح معناداری زیر خطای ۵٪ است، لذا مدل رگرسیونی خطی چندگانه این پژوهش معنادار است. همچنین، میزان ضریب تعیین تعدیل شده ۰/۵۴۱ است. این رقم نشان می‌دهد که حدود ۵۴ درصد تغییرات متغیر وابسته توسط متغیر مستقل تبیین شده است.

فرضیه اول: بین حاشیه سود خالص و سودآوری بانک‌ها رابطه معناداری وجود دارد.

ضریب برآوردی متغیر حاشیه سود خالص بر سودآوری بانکی نشان می‌دهد که بین متغیر حاشیه سود خالص و سودآوری بانکی رابطه مثبت و مستقیم وجود دارد، یعنی با افزایش حاشیه سود خالص، سودآوری بانکی را افزایش می‌دهد و به عبارتی، حاشیه سود خالص باعث افزایش سودآوری بانکی شوند.

فرضیه دوم: بین درآمدهای غیربهره‌ای و سودآوری بانک‌ها رابطه معناداری وجود دارد.

ضریب برآوردی متغیر درآمدهای غیربهره‌ای بر سودآوری بانکی نشان می‌دهد که بین متغیر درآمدهای غیربهره‌ای و سودآوری بانکی رابطه مثبت و مستقیم وجود دارد، یعنی با افزایش درآمدهای غیربهره‌ای، سودآوری بانکی را افزایش می‌دهد و به عبارتی، درآمدهای غیربهره‌ای باعث افزایش سودآوری بانکی شوند.

فرضیه سوم: بین اندازه بانک و سودآوری بانک‌ها رابطه معناداری وجود دارد.

ضریب برآوردی متغیر اندازه بانک بر سودآوری بانکی نشان می‌دهد که بین متغیر اندازه بانک و سودآوری بانکی رابطه مثبت و مستقیم وجود دارد، یعنی با افزایش اندازه بانک، سودآوری بانکی را افزایش می‌دهد و به عبارتی، اندازه بانک باعث افزایش سودآوری بانکی شوند.

فرضیه چهارم: بین ریسک اعتباری و سودآوری بانک‌ها رابطه معناداری وجود دارد.

ضریب برآوردی متغیر ریسک اعتباری بر سودآوری بانکی نشان می‌دهد که بین متغیر ریسک اعتباری و سودآوری بانکی رابطه منفی و معکوس وجود دارد، یعنی با افزایش ریسک اعتباری، سودآوری بانکی را کاهش می‌دهد و به عبارتی، ریسک اعتباری باعث کاهش سودآوری بانکی شوند.

فرضیه پنجم: بین نسبت کفایت سرمایه و سودآوری بانک‌ها رابطه معناداری وجود دارد.

ضریب برآوردی متغیر نسبت کفایت سرمایه بر سودآوری بانکی نشان می‌دهد که بین متغیر نسبت کفایت سرمایه و سودآوری بانکی رابطه مثبت و مستقیم وجود دارد، یعنی با افزایش نسبت کفایت سرمایه، سودآوری بانکی را افزایش می‌دهد و به عبارتی، نسبت کفایت سرمایه باعث افزایش سودآوری بانکی شوند.

فرضیه ششم: بین رشد تولید ناخالص داخلی و سودآوری بانک‌ها رابطه معناداری وجود دارد.

ضریب برآوردی متغیر رشد تولید ناخالص داخلی بر سودآوری بانکی نشان می‌دهد که بین متغیر رشد تولید ناخالص داخلی و سودآوری بانکی رابطه مثبت و مستقیم وجود دارد، یعنی با افزایش رشد تولید ناخالص داخلی، سودآوری بانکی را افزایش می‌دهد و به عبارتی، رشد تولید ناخالص داخلی باعث افزایش سودآوری بانکی شوند.

بحث و نتیجه‌گیری‌ها

تحلیل سودآوری با در نظر گرفتن عوامل فراتر از صورت‌های مالی به درک محیط پیچیده‌ای که بانک‌ها در آن فعالیت می‌کنند، کمک می‌کند. نتایج به‌دست‌آمده از این مدل جامع نشان می‌دهند که عوامل خاص بانک، مانند حاشیه سود خالص، درآمد غیر بهره‌ای، اندازه بانک و نسبت کفایت سرمایه، از سودآوری بانک‌ها حمایت می‌کنند، در حالی که عواملی مانند ریسک اعتباری تأثیر منفی بر سودآوری بانک‌ها دارند. بانک‌ها باید این رویدادها را هنگام ارزیابی سودآوری و ظرفیت اعطای وام در نظر بگیرند. بنابراین، دولت و بانک مرکزی باید از یک محیط نظارتی سالم، سیاست‌های حمایتی دولتی و زیرساخت نهادی قوی اطمینان حاصل کنند. یک قاعده قانونی شفاف که از فعالیت‌های سرمایه‌گذاری حمایت کند، همراه با مقررات و سیاست‌های مؤثر و کارآمد بخش بانکی، امری ضروری است.

در این پژوهش، تفکیک شاخص‌ها بر اساس عوامل داخلی و خارجی تنها در عنوان و چکیده مورد اشاره قرار گرفته است. علت این امر، تمرکز مقاله بر تحلیل کلی عوامل مؤثر بر سودآوری بانک‌ها و جلوگیری از پیچیدگی بیش از حد در ارائه نتایج بوده است. با این حال، می‌توان در پژوهش‌های آتی به بررسی تفصیلی‌تر این تفکیک پرداخت و تأثیر جداگانه هر یک از این دسته عوامل را بر عملکرد بانک‌ها تحلیل کرد.

به دست‌اندرکاران صنعت بانکداری کشور توصیه می‌گردد در کنار توجه به اهمیت سپرده‌ها و مدیریت مناسب آنها و اعطای تسهیلات مناسب و مدیریت بهینه به حاشیه سود خالص نیز توجه کافی داشته باشند.

بانک‌ها و موسسات اعتباری صورت‌های مالی را ارائه دهند، زیرا ارائه این خدمات موجب افزایش قابلیت اتکا صورت‌های مالی و مطلوبیت آن شده و به استفاده کنندگان صورت‌های مالی (دولت، سهامداران، اعتبارکنندگان و ...) اطمینان معقولی از صحت و درستی اطلاعات منعکس در صورت‌های مالی ارائه می‌نماید. پیشنهاد می‌شود با لحاظ رقابت بیشتر صورت‌های مالی بهتر ارائه دهند. چراکه افزایش کفایت سرمایه، سودآوری را افزایش خواهد داد.

با توجه به اقتصاد بانک‌محور ایران، متغیر توسعه بازار سرمایه که در رتبه‌بندی هم از اهمیت نسبی کمتری نسبت به سایر متغیرها داشت، پیشنهاد می‌گردد دولت به توسعه رشد تولید ناخالص داخلی و جلب اعتماد عمومی به این بازار کمک نماید؛ زیرا این امر باعث توسعه اقتصاد کشور و کاهش هزینه پول بانک‌ها شده که این امر باعث توسعه سایر بخش‌های تولیدی و اقتصادی در کشور می‌گردد. لیکن تنها در صورتی بانک‌ها از توسعه بازار سرمایه نفع می‌برند که نقش مکملی یا تکامل مشترک با بازار سرمایه داشته باشند و نه رقابتی. بنابراین، بهتر است بانک‌ها با انعقاد تفاهم‌نامه یا ایجاد دستورالعمل، تأمین مالی کوتاه‌مدت را از طریق بانک‌ها و تأمین مالی بلندمدت را از طریق بازار سرمایه به سوی این مهم گام بردارند و یا با همکاری بیشتر از طریق تکامل مشترک، به‌طور مثال بانک‌ها در بازار سهام سرمایه‌گذاری بیشتری داشته باشند و بازار سرمایه نیز تأمین مالی بانک‌ها را در دستور کار قرار دهد تا از طریق هم‌افزایی به سودآوری پایدار دست پیدا نمایند.

پیشنهادهایی برای پژوهش‌های آینده

به‌منظور انجام پژوهش‌های آتی در ارتباط با این پژوهش، موضوعات زیر پیشنهاد می‌شود:

بررسی رابطه بین سودآوری بانک، ثبات بانکی و رشد وام در بازار سرمایه‌ای ایران با سایر متغیرهایی نظیر تجدیدنظر در صورت‌های مالی و گزارشگری متقبلانه.

بررسی تاثیر متغیرهای خرد و کلان اقتصادی که بر سودآوری بانکها موثر هستند، مانند نرخ سود بین بانکی، میزان اضافه برداشت بانکها، نسبت تامین مالی پایدار (NSFR)، نسبت پوشش نقدینگی، شاخصهای سنجش سلامت بانکی و ریسک سیستمی به عنوان متغیرهای مستقل مورد استفاده قرار گیرند.

منابع و مآخذ

- (Apergis 2022) Apergis, Nicholas. 2022. Convergence in non-performing loans across EU banks: The role of COVID-19. *Cogent Economics & Finance* 10: 2024952.
- (Apergis 2023) Apergis, Nicholas. 2023. The role of COVID-19 in bank profitability convergence: Evidence from a sample of US banks and club clustering. *Applied Economics* 56: 1155–66.
- (Ashraf 2021) Ashraf, Badar Nadeem. 2021. Is economic uncertainty a risk factor in bank loan pricing decisions? *International evidence. Risks* 9: 81.
- (Asteriou et al. 2021) Asteriou, Dimitrios, Keith Pilbeam, and Iuliana Tomuleasa. 2021. The impact of corruption, economic freedom, regulation and transparency on bank profitability and bank stability: Evidence from the Eurozone area. *Journal of Economic Behavior & Organization* 184: 150–77.
- (Athari and Bahreini 2023) Athari, Seyed Alireza, and Mahboubah Bahreini. 2023. The impact of external governance and regulatory settings on the profitability of Islamic banks: Evidence from Arab markets. *International Journal of Finance & Economics* 28: 2124– 47.
- (Ayhan and Toufaily 2021) Ayhan, Fatih, and J. Toufaily. 2021. The Determinants of Commercial Banks Profitability and Importance of Remittance in Lebanese Banks: Return of Equity and Remittance in Lebanon. *International Journal of Contemporary Economics and Administrative Sciences* 11: 117–33.
- (Badunenko et al. 2022) Badunenko, Oleg, Aristeidis Dadoukis, Giulia Fusi, and Richard Simper. 2022. The impact of efficiency on asset quality in banking. *The European Journal of Finance* 28: 596–20.
- (Bae and Goyal 2009) Bae, Kee-Hong, and Vidhan K. Goyal. 2009. Creditor rights, enforcement, and Bank loans. *The Journal of Finance* 64: 823–60.
- (Bashiru et al. 2023) Bashiru, Shani, Alhassan Bunyaminu, Ibrahim Nandom Yakubu, Mamdouh Abdulaziz Saleh Al-Faryan, John Mac Carthy, and Kofi Afriyie Nyamekye. 2023. Quantifying the Link between Financial Development and Bank Profitability. *Theoretical Economics Letters* 13: 284–96.
- (Beck and Levine 2004) Beck, Thorsten, and Ross Levine. 2004. Stock markets, banks, and growth: Panel evidence. *Journal of Banking & Finance* 28: 423–42.
- (Begum and Atiq 2023) Begum, Rukhshinda Begum Rukhshinda, and Zeeshan Atiq Dr Zeeshan Atiq. 2023. Non-Performing Loans and Banks' Profitability: A Review of Banking Industry in Pakistan. *Periodicals of Social Sciences* 3: 178–94.
- (Bermpei et al. 2018) Bermpei, Theodora, Antonios Kalyvas, and Thanh Cong Nguyen. 2018. Does institutional quality condition the effect of bank regulations and supervision on bank stability? Evidence from emerging and developing economies. *International Review of Financial Analysis* 59: 255–75.
- (Bilgin et al. 2021) Bilgin, Mehmet Huseyin, Gamze Ozturk Danisman, Ender Demir, and Amine Tarazi. 2021. Economic uncertainty and bank stability: Conventional vs. Islamic banking. *Journal of Financial Stability* 56: 100911.
- (Lutf and Omarkhil 2018) Lutf, Lutfullah, and Hafizullah Omarkhil. 2018. Impact of macroeconomic factors on banking profitability. *International Finance and Banking* 5: 44–69.
- (Martens and Raza 2010) Martens, Pim, and Mohsin Raza. 2010. Is globalisation sustainable? *Sustainability* 2: 280–93.
- (Mehzabin et al. 2023) Mehzabin, Saima, Ahanaf Shahriar, Muhammad Nazmul Hoque, Peter Wanke, and Md Abul Kalam Azad. 2023. The effect of capital structure, operating

efficiency and non-interest income on bank profitability: New evidence from Asia. *Asian Journal of Economics and Banking* 7: 25–44.

(Nguyen 2022) Nguyen, Thi Anh Nhu. 2022. The role of institutional quality in bank deposit growth in European transition economies. *Finance Research Letters* 47: 102630.

(RBF 2023) Reserve Bank of Fiji (RBF). 2023. Published Disclosure Statements, RBF, Suva, Fiji. Available online: www.rbf.gov.fj/LeftMenu/Regulatory-Framework/Published-Disclosure-Statements.aspx (accessed on 30 March 2023).

(Regehr and Sengupta 2016) Regehr, Kristen, and Rajdeep Sengupta. 2016. Has the Relationship between Bank Size and Profitability Changed? *Economic Review- Federal Reserve Bank of Kansas City* 101: 49–72.

(Rifansa and Pulungan 2022) Rifansa, Muhammad Budi, and Nur Aisyah F. Pulungan. 2022. The effect of capital adequacy ratio (CAR), non-performing loan (NPL), net interest margin (NIM), loan to deposit ratio (LDR) and operational costs and operational revenue (BOPO) on return on assets (ROA) in bank IV Indonesia. *Budapest International Research and Critics Institute (BIRCI- Journal): Humanities and Social Sciences* 5: 15723–37.

(Singh et al. 2021) Singh, Sanju Kumar, Basuki Basuki, and Rahmat Setiawan. 2021. The effect of non-performing loan on profitability: Empirical evidence from Nepalese commercial banks. *The Journal of Asian Finance, Economics and Business* 8: 709–16.

(Theiri and Hadoussa 2023) Theiri, Saliha, and Slim Hadoussa. 2023. Digitization effects on banks' financial performance: The case of an African country. *Competitiveness Review*, ahead- of- print. <https://doi.org/10.1108/cr-10-2022-0147>.

Investigating Nternal and External Factors Affecting Banks' Profitability

Ali Baghani *¹
Ghazaleh Abedini ²

Abstract

The purpose of this research was to investigate the internal and external factors affecting the profitability of banks. The statistical population studied in this research is the banks accepted in the Tehran Stock Exchange during the years 2018 to 2023. The statistical sample was conducted based on the screening method. Finally, 16 banks were selected as a sample. The present research is a descriptive-correlational research type, based on the nature of the data, it is a quantitative research type, and based on the objectives, it is an applied research type. The results of testing the research hypotheses showed that there is a positive and significant relationship between net profit margin and banks' profitability. There is a positive and significant relationship between non-interest income and banks' profitability. There is a positive and significant relationship between bank size and banks' profitability. There is a negative and significant relationship between credit risk and banks' profitability. There is a positive and significant relationship between capital adequacy ratio and banks' profitability. There is a positive and significant relationship between GDPG growth and banks' profitability. These findings can help bank managers and policymakers develop optimal strategies to increase bank profitability.

Keywords

Internal factors, external factors, bank profitability, credit risk, non-interest income, capital adequacy ratio, gross domestic product.

¹ Assistant Professor, Department of Accounting, South Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. (ali.baghani.85@gmail.com)

² Ph.D. Student, Department of Accounting, South Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. (ghazalehzeinab.abedini@yahoo.com)